

Д. М. Куніна,
аспірант, Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

D. Kunina,
graduate student, State Higher Educational Institution "National Mining University"

ANALYSIS OF INNOVATIVE REGIONAL DEVELOPMENT AS AN ENVIRONMENT FOR INNOVATION ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN UKRAINE

Інноваційна діяльність підприємств України залежить від оточуючого бізнес-середовища, а саме від регіональної та національної політики інноваційного розвитку, а також від умов функціонування наукових установ регіонів як потенційних партнерів підприємств у інноваційному розвитку.

Управління інноваційним розвитком промислових підприємств може бути побудовано на двох моделях: модель з використанням придбаних інтелектуальних активів та модель з використанням власних інтелектуальних активів.

Управління інноваційним розвитком промислових підприємств може бути побудовано на моделях інноваційної діяльності, як такої, або трансферу технологій.

Промисловим підприємствам України бракує бізнес-проектів у сфері створення інноваційної продукції масового призначення. У свою чергу, наукові установи — прямі постачальники інтелектуального капіталу — орієнтовані на ринки, де переважає монополія або олігополія, кожна з яких має свої наслідки для умов інноваційного розвитку підприємств.

Важливим питанням в управлінні інноваційним розвитком підприємств України залишається питання розподілу прав власності на економічні вигоди від інноваційної діяльності, що також стримує інноваційний розвиток підприємств.

Innovation activities of enterprises in Ukraine depends on the surrounding business environment, namely the regional and national innovation policy development, as well as the conditions of the functioning of scientific institutions in the regions as a potential partners in business innovation.

Management of innovation development industry can be built in two models: the model with using the acquired assets and the model with using its intellectual assets.

Management of innovation development industry can be built on models of innovation, as such, or technology transfer.

It's lack of business projects for industrial enterprises of Ukraine in the sphere of creation of innovative products of the mass assignment. In turn, research institutions (the direct providers of intellectual capital) are focused on markets where monopoly or oligopoly prevails, each of them has implications for the conditions of the development of innovative enterprises.

An important issue in the management of innovation development of Ukraine's enterprises is the distribution of ownership of the economic benefits of innovation, which also inhibits the development of innovative enterprises.

Ключові слова: економіка, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, інновації, інвестування, промислове підприємство, трансфер технологій.

Key words: economy, industrial enterprise, innovation, innovative development, investment, technology transfer.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У теперішній моделі економічного розвитку України спостерігається проблема, яка потребує вирішення. Ця проблема полягає у тому, що попри існуючі концепції

та проголошену політику інноваційного розвитку, інноваційна діяльність підприємств, особливо промислових, не набула масового характеру. Вочевидь, стимули, призначені для інтенсифікації інноваційної діяльності

підприємств, не мають очевидної дії та потребують удосконалення. При цьому, нерідко відбувається підміна понять "інноваційна" діяльність та "інвестиційна" діяльність. Таким чином, проблема формування платформи для інноваційної діяльності промислових підприємств, створення умов для отримання ними вигод є актуальною та значимою для розвитку економіки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Слід відмітити, що питання інноваційного розвитку економіки України розроблялися та досліджувалися багатьма вітчизняними вченими. Серед них О.І. Амоша, В.М. Геєць, В.В. Дорофійенко, Г.Г. Півняк, В.П. Семиноженко, В.П. Соловійов, Л.І. Федулова, О.М. Шашенко та інші.

Автор О.В. Писарчук у своїй дисертації вдосконалює теоретичні положення синтезу системи управління інноваційним розвитком підприємств промисловості, розробляє методичні підходи і практичні рекомендації щодо його впровадження та використання. Також для поліпшення процесу управління розвитком уточнює об'єкт системи управління інноваційним розвитком підприємства: виділяє чотири основні напрями управлінського впливу, розподіл на які обумовлений їх залежністю від спрямування дії, обсягу ресурсів, зокрема фінансових, часу, необхідного для втілення та впровадження змін: внутрішні перетворення, продуктивні інновації, технічні перетворення та технологічні інновації [7].

Проблему венчурного інвестування металургійних підприємств у своїй дисертації розглядає Л.А. Шило, яка розробила модель контролю стану прибутковості венчурних інвестицій металургійних підприємств шляхом поєднання класичної та сучасної теорій вибору портфеля інвестора, яка дає змогу венчурному інвестору здійснювати комплексне управління загальною прибутковістю портфелю цінних паперів новостворюваних та діючих інноваційних підприємств [12].

У своїй дисертаційній роботі Т.П. Близнюк особливу увагу приділяє інноваційній діяльності підприємства з позиції теорії циклічності розвитку економіки. Систематизує фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на інноваційну діяльність підприємства та його інноваційну сприйнятливість. Пропонує більш детальне визначення поняття "інноваційна діяльність підприємства" як складної динамічної системи заходів з використання результатів закінчених науково-технологічних досліджень, організаційно-економічних розробок або інших науково-технічних досягнень, яка функціонує під впливом факторів середовища всіх рівнів (зовнішнього та внутрішнього) з метою задоволення постійно мінливого індивідуального попиту і потреб суспільства в цілому в конкурентоспроможній продукції (товарах, послугах) [4].

Однак, не зважаючи на значну теоретичну базу, налагодження ефективних інноваційних процесів на підприємствах відбувається доволі повільно. Не всі підприємства вважають вигідною модель інноваційного розвитку внаслідок доволі високих ризиків впровадження інновацій, нестабільності зовнішнього еконо-

міко-політичного середовища. Не зрозумілими залишаються правові умови здійснення інноваційної діяльності.

ЦІЛІ ТА ЗАДАЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою досліджень, викладених в даній роботі, є аналіз інноваційного регіонального розвитку як середовища функціонування промислових підприємств на інноваційній основі. Це сприяє більш глибокому розумінню тих умов, в яких сьогодні працюють українські підприємства з точки зору інноваційних процесів. Також на основі зроблених у дослідженні висновків щодо регіональних інноваційних тенденцій може бути сформована більш адекватна модель управління промисловими підприємствами з метою їх інноваційного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Важливим з практичної точки зору є аналіз основи розвитку регіону. За його допомогою можна оцінити, що є рушійною силою регіональних змін. Економічне зростання та нарощення фінансової бази для впровадження заходів екологічної безпеки, підтримки високих стандартів якості життя населення регіону, які здійснюються на основі реалізації первинних або проміжних ресурсів, свідчать про ресурсний тип регіонального розвитку.

У разі, коли регіональний розвиток відбувається на основі продажу продукції кінцевого споживання, у структурі собівартості якої значна частка належить витратам на придбання або створення об'єктів інтелектуальної власності, то такий регіональний розвиток можна оцінювати як інноваційний.

Слід зауважити, що згідно з теорією економіки знань інтелектуальний капітал є одним з основних факторів розвитку, тому економічне зростання на основі реалізації цього виду капіталу також відноситься до ресурсного типу розвитку. Інноваційним регіональний розвиток буде тоді, коли шляхом використання інтелектуального капіталу у регіональній економіці буде виготовлятися продукція, призначена для споживання проміжними або кінцевими споживачами.

В Україні й дотепер переважає ресурсний тип розвитку, оскільки основну частку в обсязі реалізації займає природна сировина та ресурсомістка продукція. Так, в експорті України у 2011 р. частка мінеральних продуктів складала 15%, продукції хімічної промисловості — 7,9%, недорогоцінних металів та виробів з них — 32,3%; готових харчових продуктів — 4,1%, полімерних матеріалів — 1,4%, деревини — 1,6% [10]. Поряд з цим, частка інноваційної продукції у експорті 27 країн Європи у 2006 р. становила 16,2%, Японії — 20,4%, США — 26,1%, Південної Кореї — 28,7% [2].

Порівняємо деякі показники інноваційного розвитку, регіонів України та Європи (таблиця 1).

Коли у регіонах Європи у період з 2005 по 2011 рр. спостерігається нарощення частки витрат на науку та дослідження по відношенню до ВВП з 1,83% до 2%, в середньому по регіонах України цей показник мав різко негативну тенденцію, скоротившись з 1,9% до 0,8%. Аналогічне явище спостерігається у показниках кількості дослідників, зайнятих у інноваційній діяльності, середній кількості дослідників на одну наукову

Таблиця 1. Порівняння показників регіонального розвитку інноваційного типу для регіонів України та країн Європи

Показник	2005		2008		2011	
	Регіони України	Регіони Європи	Регіони України	Регіони Європи	Регіони України	Регіони Європи
Витрати на науку та дослідження, % від ВВП:	1,9	1,83	1,66	1,92	0,8	2
Витрати на науку та дослідження за джерелами фінансування, %:	100	100	100	100	100	100
у т.ч. підприємства	87,7	54,1	60	54,8	65	54,1
державна	0,48	34,5	2,8	33,8	1,59	34,9
наукові установи		0,8		0,9		1
іноземні інвестори	2,74	9	0,96	8,8	19	8,4
Частка витрат держави на науку та дослідження у загальних державних витратах, %	1,6	1,52	1,61	1,52	1,65	1,52
Кількість дослідників, зайнятих у інноваційній діяльності, тис. осіб:	105,5	2011,3	94,1	2256,2	92,4	2318,5
у т.ч. на підприємствах	35,8	705,9	36,1	813,8	37	813,6
у державному секторі	-	216,5	-	230,8	-	237,3
у наукових організаціях	69,7	1067,6	58	1187,7	55,4	1243,4
Частка зайнятих у інноваційній діяльності по відношенню до працездатного населення, %	0,51	0,95	0,42	1,03	0,49	1,04
Частка зайнятих у інноваційній діяльності по відношенню до зайнятого населення, %	0,55	37,8	0,48	39,6	0,5	40,1
Середня кількість дослідників на 1 підприємство, осіб	0,1	0,88	0,07	1	0,07	1,2
Середня кількість дослідників на 1 наукову організацію, осіб	121	266	112	296	106	310
Середній обсяг витрат на науку та дослідження на 1 дослідника, тис. євро на рік	10,1	100	12,7	106	8,6	62
Частка реалізованої інноваційної продукції у обсязі промислової продукції, %:	6,5	13,7	5,9	13,4	4,8	13,3
Кількість патентних заяв на технологічну продукцію на 1 млн мешканців	164	21015	179	16566	167	7147
Кількість осіб, що мають науковий ступінь, тис. осіб	80,3	525	91,1	490	95,03	488

Джерело: розроблено автором на основі [2, 1, 3, 8, 5].

організацію та на одне підприємство, частки зайнятих у інноваційній діяльності відносно загальної кількості зайнятого населення. При тому, що частка реалізованої інноваційної продукції у обсязі реалізованої промислової продукції по регіонах України скоротилася з 6,5% до 4,8% за період з 2005 по 2011 рр., кількість патентних заяв на високотехнологічну продукцію за цей же період навпаки збільшилася зі 164 на 1 млн мешканців до 167, а також кількість осіб, що мають науковий ступінь зросла на 18,3%.

У регіонах Європи обсяг реалізованої інноваційної продукції по відношенню до реалізованої промислової продукції також скоротився, але не суттєво порівняно з Україною, з 13,7% до 13,3%. Але разом з цим спостерігалось різке зменшення патентних заяв на високотехнологічну продукцію — удвічі у 2011 р. порівняно з 2008 р., а також стабільне зменшення чисельності осіб, що мають науковий ступінь. Це пов'язано з кризовими явищами 2008 р., а також значним підвищенням витрат на патентування результатів наукових досліджень та вартості навчання у аспірантурі та докторантурі європейських наукових та освітніх установ [3].

Проведене дослідження показників інноваційного розвитку регіонів свідчить про те, що в Україні науковий потенціал використовується не ефективно: при

значній кількості дослідників та патентних заяв, обсяг реалізованої інноваційної продукції вдвічі менший, ніж у регіонах Європи.

Натомість у Європі запас міцності процесу впровадження у виробництво інновацій настільки високий, що він дозволяє утримувати частку реалізованої інноваційної продукції приблизно на однаковому рівні протягом 6 років при значних скороченнях нових патентних заяв та кількості дослідників.

З цього можна зробити висновок, що регіональна економічна політика України, націлена на економічне зростання за принципами сталого розвитку у довготерміновій стратегічній перспективі, повинна ґрунтуватися на спеціально розроблених механізмах регулювання системних трансформацій інноваційного типу. У свою чергу, ці механізми повинні бути зорієнтовані на регулювання процесів комерціалізації існуючих наукових розробок та переведення їх з наукової до бізнес-площини, а також на процеси інтенсифікації власне наукової діяльності дослідників наукових установ.

Під інтенсифікацією наукової діяльності слід розуміти не тільки нарощення кількості отриманих патентів, сформованих звітів, отриманих наукових ступенів, але й принципово якісний розвиток досліджень.

Для цього необхідні механізми державного та регіонального рівня, які б сприяли націлюванню дослідницької діяльності на пошук нових ринкових ніш, на створення не тільки виробничих, але й споживчих інновацій, які охоплюють масовий ринок. Такі регулюючі механізми повинні сприяти інтеграції маркетингової та дослідницької діяльності, оптимізувати співвідношення між фундаментальними, прикладними дослідженнями, науково-технічними послугами та розробками.

Наприклад, у 2011 р. в середньому по регіонах України розробки склали лише 48% від загального обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт. При цьому з решти 41% — це фундаментальні дослідження [6]. При тому, що оптимальним співвідношенням між обсягами фундаментальних, прикладних досліджень та розробок вважається 1:3:9 [13], в Україні таке співвідношення становить 1:0,84:2,26. Для порівняння у РФ у 2011 р. зазначене фактичне співвідношення становило 1:1:3 [9], у Японії у 1998 р. — 1:2:5 [11]. Наведені статистичні дані доводять необхідність аналізу регіонального розвитку з точки зору його інноваційності та розробки механізмів активізації наукових досліджень у прикладній та конструкторській сферах. У свою чергу, це дозво-

лить розробити ефективну політику регіонального економічного вирівнювання на інноваційній основі. У регіональному інноваційному розвитку України та Європи значно розрізняються показники структури витрат на науково-дослідну та інноваційну діяльність за джерелами фінансування. Між тим, саме на основі аналізу структури витрат на інноваційну діяльність можливо визначити структуру власників інтелектуального капіталу регіонів.

В Україні протягом 5 останніх років власні кошти підприємств складають більшу частину загальних обсягів фінансування інноваційних процесів, а частка державних коштів, навпаки, скорочується. Натомість, у 2011 р. значно зросли обсяги іноземних інвестицій у інноваційну та науково-дослідну діяльність підприємств та наукових установ з 2,74% до 19%. Обсяг коштів від грантів та інших фандрайзингових заходів з 36% у 2008 р. скоротився до 14% у 2011 р., що пов'язано з підвищенням вимог до подачі заявок на іноземні конкурси та гранти, а також скороченням вітчизняного грантового фінансування внаслідок чинників фінансово-економічної кризи [6].

На відміну від України, у регіонах Європи з 2005 до 2011 р.р. структура фінансування інноваційної та науково-дослідної діяльності залишається стабільною. При цьому співфінансування інновацій підприємствами та державою відбувається у сталому співвідношенні 55% до 35% [2]. Постійна доля капіталу іноземних інвесторів у фінансуванні інноваційних процесів на рівні 9% свідчить про активну протекційніську регіональну політику Європи у галузі інновацій. Адже теперішні іноземні інвестиції у наукові розробки означатимуть у майбутньому частку прав власності іноземних країн у створеній інтелектуальній власності, що ставить під загрозу інноваційну незалежність регіонів Європи у довготерміновій перспективі. Існуючі тенденції у динаміці показників регіонального розвитку інноваційного типу згідно класифікації розвитку за змістовною ознакою віддзеркалюються у показниках ефективності інноваційної діяльності, яка здійснюється у регіоні. Так, у середньому по регіонах України ефективність процесу виробництва та реалізації інновацій підприємствами знизилася. Якщо у 2007 р. на 1 грн витрат на інноваційну діяльність підприємств прихотилося 4,42 грн. реалізованої готової інноваційної продукції, то у 2011 р. цей показник склав 2,97 грн./грн. На перший погляд, це пов'язано з позитивними явищами у інноваційному розвитку регіональної економіки, тому що обсяги реалізованої інноваційної продукції та витрат на інноваційну діяльність підприємств збільшилися. Але темпи приросту реалізації інновацій у 2011 р. склали 5% у порівнянні з 2010 р., тоді як витрати на інноваційну діяльність за цей же період зросли на 78%, що у підсумку викликало негативний рівень ефективності інноваційної діяльності по регіонах України. Разом з цим, при середній ефективності інноваційної діяльності підприємств регіонів за період, що аналізується, на рівні 4,36 грн./грн., середня ефективність виконаних наукових та науково-технічних робіт регіональними науковими установами складає 1,03 грн./грн. При цьому в середньому сукупні витрати на інноваційну діяльність підприємств перевищують загальні витрати на проведення наукових робіт лише на 33%. Таким чином, спостерігається не

відповідність отриманих результатів від інноваційної діяльності до витрачених на неї коштів на підприємствах та у наукових установах. Причому процеси проведення досліджень у наукових установах регіонів потребують оптимізації з точки зору пошуку резервів скорочення витрат та, водночас, підвищення якості результатів цих досліджень. Під якістю результатів досліджень з економічної точки зору слід розуміти високий рівень ринкового запиту інновацій, розроблених у наукових установах з боку проміжних та кінцевих споживачів.

У наукових установах України зайнято на 58% більше науковців та дослідників, ніж на підприємствах; середній річний обсяг реалізованої інноваційної продукції на 1 науковця, зайнятого на підприємствах регіонів, на 552% перевищує середній річний обсяг виконаних наукових робіт на 1 дослідника, що працює у наукових установах, а середній річний обсяг сукупних витрат на інноваційну діяльність підприємств регіонів у розрахунку на 1 інноватора всього на 136% більший за аналогічний показник по регіональних наукових установах. Наведені статистичні дані дозволяють зробити висновок про те, що механізми регулювання регіональної економіки з метою її розвитку на інноваційній основі повинні враховувати розподіл інноваційної діяльності на корпоративний та академічний сектори, брати до уваги особливості формування витрат та прибутків у цих секторах, термін створення, виведення на ринок та окупності інновацій. Це суттєво впливає на стратегії управління процесами проведення досліджень та виробництва інноваційної продукції, а відтак і на основні результуючі показники регіональної економіки. Таким чином, регулюючі інструменти впливу на активізацію регіонального інноваційного розвитку повинні сприяти інтеграції діяльності наукових установ та підприємств шляхом утворення кластерних, мережових та інших новітніх територіальних науково-виробничих форм. Це обумовить досягнення найвищої сукупної ефективності процесів наукових досліджень та виробництва інновацій, оскільки вище наведений аналіз існуючих тенденцій показав, що дослідницька діяльність наукових установ значно відстає за показниками ефективності від інноваційної діяльності підприємств.

ВИСНОВКИ

З проведених досліджень було зроблено наступні висновки щодо розробки теоретико-методологічних засад та практичних рекомендації управління інноваційною діяльністю підприємств України.

1. Інноваційна діяльність підприємств України залежить від оточуючого бізнес-середовища, а саме від регіональної та національної політики інноваційного розвитку, а також від умов функціонування наукових установ регіонів, як потенційних партнерів підприємств у інноваційному розвитку.

2. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств може бути побудовано на двох моделях: модель з використанням придбаних інтелектуальних активів та модель з використанням власних інтелектуальних активів.

3. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств може бути побудовано на моделях інноваційної діяльності, як такої, або трансферу технологій.

4. Промисловим підприємствам України бракує бізнес-проектів у сфері створення інноваційної продукції масового призначення. У свою чергу, наукові установи — прямі постачальники інтелектуального капіталу — орієнтовані на ринки, де переважає монополія або олігополія, кожна з яких має свої наслідки для умов інноваційного розвитку підприємств.

5. Важливим питанням в управлінні інноваційним розвитком підприємств України залишається питання розподілу прав власності на економічні вигоди від інноваційної діяльності, що також стримує інноваційний розвиток підприємств.

Література:

1. European Education and Training: (текст) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/higher_en.htm

2. High-tech exports in EU: (статистичні дані) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/main_tables

3. Ph.D students in Europe and Beyond: Numbers and Job Prospects: (текст) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://blogs.sciencemag.org/sciencecareers/2008/01/phd-students-in.html>

4. Близнюк Т.П. Інноваційна діяльність підприємства в умовах циклічності розвитку економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / Т.П. Близнюк. — Харків, 2008. — 20 с.

5. Державна Казначейська Служба України. Виконання Державного зведеного бюджету: (статистичні дані) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147461>

6. Наука та інновації: (статистичні дані) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Писарчук О.В. Синтез системи управління інноваційним розвитком машинобудівного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / О.В. Писарчук. — Харків, 2008. — 20 с.

8. Регионы Украины / стат. зб. у 2 т. / гол. ред. О. Осауленко. — Київ, 2010. — Ч.2. — 805 с.

9. Сулейменов Э. Место Казахстана в научно-техническом развитии стран СНГ: (текст) [Електронний ресурс] / Сулейменов Э., Искичекова Н. — Режим доступу: <http://elementmag.kz/?p=2970>

10. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2011 р.: (статистичні дані) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Хосака Н. Финансирование науки — это тоже наука / Н. Хосака. — Журнал "Япония сегодня". — 1997. — № 3. — С. 85—91.

12. Шило Л.А. Удосконалення венчурного інвестування металургійних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к-та. екон. наук: спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / Л.А. Шило. — Маріуполь, 2008. — 20 с.

13. Яцур А.В. Оценка экономической безопасности Ставропольского края: (статья) [Електронний ресурс] / А.В. Яцур // Электронный научный журнал "Управление экономическими системами". — 2012. — № 5. — Режим доступу до журн.: http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=1323

References:

1. The official site of European Commission, "European Education and Training", available at: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/higher_en.htm

2. Eurostat — the leading provider of high quality statistics on Europe, "High-tech exports in EU", available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/data/main_tables

3. Pain, E. (2008), "Ph.D students in Europe and Beyond: Numbers and Job Prospects", Science Careers [Online], available at: <http://blogs.sciencemag.org/sciencecareers/2008/01/phd-students-in.html>

4. Blyznyuk, T.P. (2008), "Innovative activity of an enterprise in the conditions of recurrence development of economy", Candidate Science in Economics Thesis, Economy and management of enterprises (of the economy's activity), Kharkiv National university of Economics, Kharkiv, Ukraine.

5. State Treasury service of Ukraine (2008), "Realizing the state consolidated budget", available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=147461>

6. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Science and Innovation", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Pisarchuk, O.V. (2008), "Synthesis of the management system of innovative development of machine-building enterprise", Candidate Science in Economics Thesis, Economy and management of enterprises (of the economy's activity), Kharkiv National university of Economics, Kharkiv, Ukraine

8. Osaulenko, O. (2010), Regions of Ukraine, 2nd ed, Kyiv, Ukraine

9. Sulejmenov, E. and Iskichekova, N., "Mesto Kazahstana v nauchno-tehnicheskome razvitii stran SNG", available at: <http://elementmag.kz/?p=2970>

10. State Statistics Service of Ukraine (2011), "Commodity structure of foreign trade of Ukraine", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Hosaka, N. (1997), "Finansirovanie nauki — jeto tozhe nauka", Japonija segodnja, vol. 3, pp. 85—91.

12. Shilo, L.A. (2008), "Improvement of the venture investing of metallurgical enterprises", Candidate Science in Economics Thesis, Economy and management of enterprises (of the economy's activity), Pryazovskyy state technical university, Mariupol, Ukraine.

13. Yatsur, A.V. (2012), "The Estimation of the Economic Security of the Stavropol Region", Upravlenie jekonomicheskimi sistemami, [Online], vol. 5, available at: http://uecs.ru/index.php?option=com_flexicontent&view=items&id=1323 (Accessed 4 May 2012).

Стаття надійшла до редакції 24.11.2013 р.